

* * *

Ks. Jerzy Jurkiewicz, *Ambrożyńska koncepcja wolności religii chrześcijańskiej w świetle relacji Ambrożego z Mediolanu z dworem cesarskim*, Kraków 2006, s. 246.

Wolność wyznania religii chrześcijańskiej, czy religii w ogóle, jest dziś gwarantowana przez ustawy państwowe, konstytucje i prawodawstwo międzynarodowe. Jak wiadomo nie zawsze tak było, zwłaszcza jeżeli popatrzymy na historię chrześcijaństwa. Każdy kto, chociażby pobieżnie, zna dzieje wczesnego chrześcijaństwa zwane epoką Ojców Kościoła – pamięta o trudnych losach młodego Kościoła i o tym, jak rodzące się chrześcijaństwo musiało szukać jakiegoś „porozumienia” z Cesarstwem, w którego łonie się rozprzestrzeniało.

Jednym z najbardziej znanych ludzi, którzy szukali miejsca Kościoła w życiu publicznym i państwowym był biskup Mediolanu Ambroży (+397). Ten biskup „miał, jak się wydaje, i to starano się ukazać, wizję wolności religii chrześcijańskiej, którą miało gwarantować państwo”¹ W ten sposób ks. J. Jurkiewicz nakreślił cel swojego opracowania. Chociaż zaangażowanie polityczne biskupa Ambrożego było przedmiotem wielu opracowań, to jak dotychczas żadne z nich nie podejmowało tego właśnie tematu albo czyniło to w sposób zupełnie marginalny.

W rozprawie przedstawiono tło historyczne omawianego problemu, które stanowiła polityka religijna cesarzy czwartego wieku. Większość z nich sprzyjała chrześcijaństwu i była niechętna religii pogańskiej oraz herezjom. Autor rozprawy w sposób szczegółowy przedstawił stosunek poszczególnych cesarzy – od Konstantyna Wielkiego do Teodozjusza I – do religii pogańskiej i herezji, oraz ich prokościelną politykę.

W tę szeroką perspektywę autor wpisał kontakty Ambrożego z dworem cesarskim. Jest to temat drugiego rozdziału rozprawy. Autor rozprawy w obrazowy sposób, z wieloma barwnymi szczegółami przedstawił wydarzenia, które w mniejszym lub większym stopniu należały do sfery kościelno-państwowej i z tej racji wymagały jakiegoś ustosunkowania się do nich Biskupa. Obrona bazylik w Mediolanie, spór o posąg bogini Wiktorii w senacie rzymskim, mord w Tesalonice, sprawa synagogi w Kallinikum to najbardziej reprezentatywne epizody, które stały się powodem burzliwych dyskusji biskupa Ambrożego z dworem cesarskim. Analizując te relacje ks. J. Jurkiewicz usiłuje przede wszystkim poznać wizję relacji państwo-Kościół, jaką miał biskup Mediolanu.

Autor rozprawy uważa, że wizję Ambrożego łatwiej poznać, gdy się naświetli jego poglądy na temat roli i obowiązków chrześcijańskiego cesarza oraz misję biskupa. Tej problematyce

---

¹ Ze wstępu

poświęcił dwa następne rozdziały swojej pracy. Jak wynika z rozprawy, według Ambrożego do obowiązków cesarza-chrześcijanina należało: obrona wiary i religii oraz zwalczanie herezji. Za naturalne uważał też Ambroży ingerowanie przez cesarza w niektóre sfery życia kościelnego, np. zwoływanie synodów. Jednakże cesarz wciąż pozostawać miał „w Kościele a nie ponad Kościołem”, co oznaczało przede wszystkim respektowanie autonomii Kościoła w sprawach dogmatów i moralności chrześcijańskiej. Te zasady obowiązywały też cesarza.

Podobnie swoją misję realizować ma Kościół. Za nią odpowiedzialny jest przede wszystkim biskup, czyli hierarchia kościelna. Spośród oczywistych zadań Kościoła, które kolejno wylicza Ambroży, warto za autorem przyrzeć się obowiązkowi Kościoła wobec państwa. Według Ambrożego winien on dochować posłuszeństwa władzy wtedy, gdy jej polecenia są zgodne z prawem Bożym i naturalnym. Co więcej, biskup powinien wykazywać aktywność polityczną, gdy służy to dobru państwa. Natomiast biskup zachowuje nie tylko autonomię ale nawet staje się „zwierzchnikiem” cesarza w sprawach wiary i moralności. Taką wizję kompetencji zarówno cesarza, jak też biskupa autor rozprawy w sposób bardzo ciekawy „wyluskał” głównie z listów Ambrożego.

Rozdział piąty i zarazem ostatni jest próbą syntezy. Ks. J. Jurkiewicz ukazuje wizję państwa i miejsca, jakie w nim winna odgrywać religia chrześcijańska, gdyż tylko taką biskup Ambroży uważał za prawdziwą religię. Czy w takim państwie jest miejsce dla innych religii? Czy państwo oparte na takich zasadach należy uznać za wyznaniowe? Są to pytania, na które tylko w sposób częściowy można znaleźć odpowiedź. Z całą pewnością biskup Ambroży te problemy widział w nieco innej perspektywie. By go dobrze zrozumieć, konieczne jest uwzględnienie kontekstu historycznego. Nie ulega jednak wątpliwości, że problem aktualny dzisiaj został już przez biskupa Mediolanu postawiony w czwartym wieku.

Rozprawa została oparta na analizie tekstów zarówno Ambrożego, jak też współczesnych mu autorów. Wykorzystana została też bogata literatura, jaka na ten temat powstała, zwłaszcza w czasach obecnych. To gwarantuje wartość merytoryczną rozprawy. Natomiast przystępny język prezentacji, nie zawsze charakterystyczny dla tego typu rozpraw, pozwala w łatwy sposób na zapoznanie się z tokiem myślenia autora. Kto zaś zna w miarę dobrze język łaciński może zapoznać się także ze stylem Ambrożego, którego teksty zostały zamieszczone obficie w przypisach. Podsumowując jest to lektura godna polecenia nie tylko dla pasjonatów Ojców Kościoła.

Ks. Krzysztof Kamiński, Luszowice.

* * *